МЕЃУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СТАНДАРДИ ЗА ЗАШТИТА И ПОСТАПУВАЊЕ СО НЕПРИДРУЖУВАНИ ДЕЦА

Проф. д-р Сунчица Димитријоска
Институт за социјална работа и социјална политика
Филозофски факултет – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Република Македонија

Србољуб Д. Димитријевиќ,
Педагошки Факултет, Врање,
Универзитет Ниш

INTERNATIONAL AND NATIONAL STANDARDS FOR PROTECTION AND TREATMENT OF UNACCOMPANIED MINORS

Prof. Dr. Sunchica Dimitrijoska
Institute for Social Work and Social Policy
Faculty of Philosophy – Skopje
University Ss Cyril and Methodius
Republic of Macedonia

Srboljub D. Dimitrijevikj, Faculty
Pedagogical Faculty in Vranje,
University of Niš

АПСТРАКТ:

Проблематиката на непридружувани деца не е нова, иако нејзината актуелизација е од поново време, со оглед на сѐ поголемиот број деца кои се наоѓаат на маргините на глобалното општество и кои се изложени на сѐ посурови форми на злоупотреба и експлоатација.

Во пракса непридружуваните деца најчесто се среќаваат и идентификуваат како: криумчарени мигранти, жртви на трговија со луѓе, баратели на азил, странски малолетни државјани кои влегле легално и останале без придружба на територијата на Република Македонија.

Предмет на оваа анализа е: дефинирањето на непридружуваните

ABSTRACT:

The issue of unaccompanied children is not new, although in the recent period, this topic has been discussed frequently, taking in consideration the growing number of children at the margins of the global society, being exposed to serious forms of abuse and exploitation.

In practice, we come across and we identify the unescorted children, most frequently as: smuggled migrants, victims of human trafficking, asylum seekers, foreign juvenile citizens that legally entered in the country and were left without escort on the territory of the Republic of Macedonia.

The main subject of this analysis is as follows:defining unaccompanied

деца де јуре и де факто, како и утврдување на стандардите за заштита на оваа категорија деца кои не ретко поради нивната ранливост се цел на експлоатација на високоорганизираните криминални групи. Во меѓународни и домашни рамки постојат мал број на статистички податоци, академски публикации, истражувања и други извори на информации кои ја обработуваат темата на непридружуваните деца.

Оваа анализа има за цел првенствено да го отвори прашањето на непридружуваните деца и степенот на нивната ранливост, да даде осврт на постоечката национална и меѓународна регулатива, како и на процедурите за заштита кои постојат во земјава, но и да даде препораки за унапредување на системот за заштита на непридружуваните деца и насоки за усогласување со меѓународните стандарди онаму каде што е потребно.

Клучни зборови: непридружувани деца, ранливоста на децата, национална и меѓународна регулатива и процедури за заштита

1. ДЕФИНИРАЊЕ НА НЕПРИДРУЖУВАНО ДЕТЕ

Дефиницијата за непридружувано дете е воспоставена со Резолуцијата на Советот бр. 97/Ц221/03 од 26 јуни 1997 година и се однесува на малолетни лица, државјани на трети земји. Денес поимот „непридружу-

children *deiure* and *defacto,* and defining standards for protection of this category of children who as a result of their vulnerable situation become objects exploitation of highly organized criminal groups. Internationally and nationally there isn't much statistical data, academic publications, research papers and other sources of information that research the issue of unaccompanied children.

This analysis aims primarily to open the issue of unaccompanied children and the degree of their vulnerability, to elaborate the existing national and international legislation and the protection procedures that exist in the country,and to provide recommendations for promotion of the system for protection of unaccompanied children and to provide guidelines for complying national legislation with international standards wherever required.

Key words: unaccompanied children, vulnerability of children, national and international legislation and protection procedures.

1. DEFINITION OF THE TERM "UNACCOMPANIED MINORS"

The definition for unaccompanied minors has been introduced with the Council Resolution of 26 June 1997 and it refers to unaccompanied minors who are nationals of third countries (97/C 221/03). Today the term "unaccompanied child", from EU point of

вано дете“, од аспект на ЕУ, подразбира државјанин на трета земја или лице без државјанство, на возраст до 18 години, кое пристигнува на територијата на земја-членка непридружувано од возрасно лице кое според закон или обичај е одговорно за истото, или доколку таквото возрасно лице ефективно не се грижи за детето, или, пак, малолетник кој по влегувањето на територијата на земјата-членка е оставен непридружуван.

Конвенцијата на Обединетите нации за правата на детето во неколку наврати го споменува прашањето за разделување на детето, но истата не обезбедува универзална дефиниција за непридружувано малолетно лице. Секое дете има право „да ги знае и да биде израснато од страна на неговите родители“ во согласност со КПД.

Високиот комесаријат за бегалци на ОН (УНХЦР) и УНИЦЕФ ги дефинираат непридружуваните малолетни лица како лица на возраст под 18 години, одделени од родителите, и за кои не се грижи старател или друго полнолетно лице кое за тоа е одговорно. (Совет на Европа, 2005):

Според Меѓународната организација за миграции (ИОМ) непридружувано малолетно лице е лице под возраста на полнолетство кое не е придружувано од страна на родител, старател или друго возрасно лице кое по закон или обичај е одговорно за него.

Во македонското законодавство терминот непридружувано мало-

view, refers to nationals of third countries below the age of eighteen who arrive on the territory of the Member States unaccompanied by an adult responsible for them whether by law or custom, and for as long as they are not effectively in the care of such a child or minors who are nationals of third countries and who are left unaccompanied after they have entered the territory of the Member States.

Although the United Nations Convention on the Right of the Child on several occasions mentions the issue of the separation of the child from his/her parents, the Convention does not provide universal definition for unaccompanied minors. In compliance with the Convention on the Right of the Child each child has the “right to know and be cared for by his or her parents”.

UNHigh Commissioner for Refugees (UNHCR) and UNICEF define unaccompanied minor as person under the age of 18 who is separated from his/her parents and not looked after by relatives, or by others who (by law or by custom) have assumed the role of guardian(General Council, 2005).

According to the International Agency for Migration (IOM) unaccompanied minor is a person below legal age who has been separated from both parents and other relatives and is not being cared for by an adult who, by law or custom, is responsible for doing so

In Macedonian legislation the term unaccompanied child appears in the Law on Foreigners which contains provisions on unaccompanied minor

летно лице го среќаваме во Законот за странци, кој содржи одредби за непридружувано малолетно лице странец ,,до-18 годишна возраст кој ќе влезе на територија на Република Македонија непридружуван од страна на родител или старател, а не бара азил.“

1.1. Разлика и сличности помеѓу дефинициите за „непридружувани малолетни лица“ и „разделени деца“

Тоа што денес се подразбира под дефиницијата разделени деца се оние деца разделени од двајцата родители или од нивните законски или обичајни старатели, но не неопходно и од други нивни роднини. Овде спаѓаат и деца придружувани од други возрасни членови на семејството. Непридружувани деца се деца кои се разделени од двајцата родители и другите роднини и за кои не се грижи ниту едно возрасно лице кое било според закон или обичај е задолжено да го прави тоа.

Терминот непридружувани малолетни лица вклучува малолетници кои се без грижа од возрасно лице, малолетници кои се целосно препуштени сами на себе, малолетници кои се со малолетни браќа или сестри, но кои како група не се придружувани од возрасно лице кое е одговорно за нив, како и малолетници кои се со семејства кои неформално ги прифатиле (Бошковски Д., 2010).

УНХЦР и повеќето европски експерти искажаа предност за употре-

foreigner“below the age of eighteen who arrives on the territory of the Republic of Macedonia unaccompanied by his/her parent or guardian, and does not apply for asylum.”

1.1. Differences and similarities between definitions on “unaccompanied minors” and “separated children”

Separated children are those children who are separated from both parents or their legal/customary primary caregivers, but not necessarily from their other relatives. Children unaccompanied by other adult members of the family fall into the same group. Unaccompanied children are children separated from both parents and other relatives that are not looked after by an adult responsible for them whether by law or custom.

The term unaccompanied minorrefers to minorwhois left without care from adult person, minor who is completely left on his/her own, minor who is with minor brothers and sisters, who as a group, are not accompanied by an adult who is responsible for them, as well as minor who is with familiy that accepted him/her informally(-Boskovskin, 2010).

UNHCR and most European experts prefer the term “separated children”. This term better portraits this category of children since it emphasizes the trauma – separation from parents – condition which makes these children such a vulnerable category. The utilization of the term “separated

бата на терминот „разделени деца“. Овој термин подобро ја портретира оваа категорија на деца, бидејќи ја нагласува траумата – разделеноста од родителите – состојба која, всушност, ги прави овие деца толку ранлива категорија. Употребата на терминот „разделени деца“, исто така, ги избегнува тесните толкувања на зборот „непридружувани“ и ги потсетува владите да ја преиспитаат соодветноста на возрасните придружници и да ги откријат вистинските причини и околности во кои некои деца патуваат.

Повеќето меѓународни организации сè повеќе го користат терминот „разделени“ наместо „непридружувани деца или малолетници“. Во Европа, како и да е, вообичаено е да се користат и двата термина како синоними, како и нивните скратеници НПМ/РД (непридружувани малолетни лица/разделени деца) (Бошковски Д., 2010).

Иако заедничкиот елемент и кај двете категории е возраста – малолетник е лице под 18-годишна возраст – дефинициите се разликуваат кога станува збор за дефинирањето на тоа кој го придружува малолетникот за истиот веќе да не биде сметан за непридружувано малолетно лице. Според едно истражување спроведено од ИОМ низ цела Европа, во Австрија истиот е дефиниран како „.. лице кое по закон или обичајно право е одговорно за малолетникот“, во Бугарија законот ја дефинира оваа категорија како малолетници кои не се придружувани од ниту еден од нивните родители или од возрасно

children” avoids the narrow interpretation of the term “unaccompanied” and reminds the governments to reinvestigate the “appropriateness” of adult companions and to reveal the real reasons and circumstances under which children travel.

More and more international organizations use the term separated instead of unaccompanied children or minors. In Europe, both terms are used as synonyms, as well as their respective abbreviations UM/SC (unaccompanied minors / separated children) (Boskovskin, 2010).

Although the common element in both categories is the age – minor is a person below the age of eighteen – the definitions are different when it comes to defining who is accompanying the minor in order the person, no longer to be considered as unaccompanied minor. According to the findings from a research conducted by IOM throughout Europe, in Austria, this person is defined as “,... person who, by law or custom, is responsible for the minor “; in Bulgaria, the law defines this category as minors who are unaccompanied by any of their parents or other adults who are as far as third degree relatives; while the Czech Republic legislation leaves the definition quite open and wide, stating that the minor is “... a person below legal age unaccompanied by adult person responsible for him/her”.

The difference between the two concepts is also in the whereabouts of the minor. According to EU definitions, the unaccompanied minor refers

лице со кое се во роднинска врска до трето колено; додека чешкото законодавство ја остава дефиницијата доста отворена и широка, велејќи дека тоа е малолетно лице кое е„... непридружувано од возрасно лице одговорно за него“.

Исто така, разликата помеѓу овие два поима е и во тоа каде се наоѓа малолетникот. Во согласност со дефиницијата на ЕУ непридружуваниот малолетник е државјанин на трета земја или лице без државјанство, додека, пак, децата кои се разделени од родителите или старателите можат да се наоѓаат и во својата матична земја. Од друга страна, пак, за некои експерти оваа разлика е повеќе семантичка, отколку суштинска.

И покрај очигледните разлики, треба да се забележи дека сите меѓународни дефиниции за „непридружуван малолетник“ споделуваат три основни елементи, а тоа се малолетната возраст на лицето – од што произлегува и неговата ранливост и зависноста од возрасни лица и отсуството на придружба.

Не постои универзална правно обврзувачка дефиниција за непридружувани малолетни лица. На европско ниво, терминот непридружувани деца се врзува со малолетни лица странски државјани кои се јавуваат во својство на бегалци или баратели на азил.

2. УНИВЕРЗАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПРОПИСИ И СТАНДАРДИ

2.1. Универзални инструменти кои бараат посебни мерки за заштита на децата

to national of third a country or person without citizenship, while separated children from parents and guardians may be located in their country of origin. On the other hand some experts see this difference only in the semantics rather than in the essence of the meaning.

There is no universal, legally binding definition for unaccompanied minors. In Europe, the term “unaccompanied minor” is linked with minors who are foreign nationals who appear in capacity of refugees or asylum seekers.

In practice, the utilization of the terms “unaccompanied minors” or “separated minors” should not make difference in regard to provision of protection for this category of persons which needs to be provided by the states.

2.UNIVERSAL AND REGIONAL REGULATIONS AND STANDARDS

2.1. Universal instruments that impose special measures for protection of children

The process for recognition of the rights of the children and the need for their protection starts with the adoption of the first non-binding document –the Declaration for the rights of the child of the League of Nations. In 1989, the member states of the United Nations reached common agreement and finally recognized the rights of the children. The Convention on protection of the right of the child which was adopted

Процесот на признавањето на правата на децата и потребата за нивна заштита започна со усвојување на првиот необврзувачки документ – Декларација за правата на детето од страна на Лигата на народите, а во 1989 година земјите-членки на ОН постигнаа заеднички договор и конечно ги признаа правата на децата. Во Конвенцијата за правата на детето, која беше прифатена во националното законодавство со сукцесија на 3 декември 1993 година, се истакнува „во сите дејствувања кои се однесуваат на децата, без разлика дали се преземаат од страна на јавни или приватни институции за социјална заштита, судови, административни институции или законодавни органи, основна грижа треба да претставуваат најдобрите интереси на детето.“

Од особена важност се и двата инструмента за човекови права на ОН ратификувани од страна на Република Македонија, а се однесуваат на специјалните мерки за заштита на децата и тие се:

- Меѓународен пакт за граѓански и политички права член 24(1) во кој се истакнува дека: секое дете, без никаква дискриминација, има право на мерките на заштита кои одговараат на статусот на малолетникот, семејството, државата и општеството.
- Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права член 10(3) во кој се истакнува дека специјални мерки на заштиby the national legislation with succession on December 3, 1993 emphasize that “in all actions related to children, regardless of the fact if they are taken by public or private institutions for social protection, courts, institutions or legal organs, the primary concern needs to be to protect the best interests of the child.”

Two other UN instruments on human rights ratified by the Republic of Macedonia are very important and they relate to the special measures for the protection of the children, as follows:

- International covenant on civil and political rights, Article 24(1) which states:Every child shall have, without any discrimination as to race, color, sex, language, religion, national or social origin, property or birth, the right to such measures of protection as are required by his status as a minor, on the part of his family, society and the state.
- International Covenant on economic, social and cultural rights, Article 10(3) which states that Special measures of protection and assistance should be taken on behalf of all children and young persons without any discrimination for reasons of parentage or other conditions.

Other international documents on human rights, such as the Universal declaration of human rights, refer to„Everyone……without distinction of any kind” “…..right to apply for and obtain asylum ...”. Then, the 1951 Convention relating to the status of refugees was ratified on January 18, 1994

та треба да се преземаат во име на сите деца без да се прави дискриминација.

И други меѓународни документи за човекови права, како што е Универзалната декларација за човекови права се однесува на „секого... без разлика на видот“ и на „сите им дава... право да бараат и да добијат азил од прогон.“ Потоа, Конвенцијата за статус на бегалци од 1951 година, е ратификувана на 18 јануари 1994 година со која се гарантира дека никој нема да биде вратен во земја каде се соочува со прекршување на човековите права, овде спаѓаат и децата, и оваа Конвенција нуди заштита на сите оние кои ги исполнуваат овие услови. Ратификуван е и Протокол за статус на бегалци од 1967 година.

2.2. Општ коментар бр.6 на Комитетот за заштита на правата на детето – Преглед на главните принципи и стандарди

Комитетот за заштита на правата на детето дава детална интерпретација на правата и должностите содржани во КПД од аспект на идентификација, постапување со и помош на непридружувани малолетни лица. Во таа насока, при донесување и изменување на националните политики за непрудружувани малолетни лица треба да ги применуваат следниве минимум стандарди и принципи: принципот на недискриминација, најдобрите интереси на

and it guarantees that no one will be returned in a country where he/she faces violation of human rights. Children fulfil these conditions. The Protocol relating to the status of refugees was ratified in 1967.

2.2. General Comment No.6 of the Committee for protection of the rights of the child – overview of main principles and standards

The Committee for protection of the rights of the child gives detailed interpretation of the rights and duties contained in the Convention on the Right of the Child in terms of identification, dealing and provision of assistance to unaccompanied minors. In this direction, in the process of adoption and amendments of the national policies for unaccompanied minors, the states need to apply the following minimum standards and principles: the principle of nondiscrimination, protection of the best interests of the child, taking in consideration the opinion of the child, and the principle of non-repatriation and confidentiality.

Having in mind the authorization of the Committee to follow the situation in regard to the application of the provisions of the Convention on the Right of the Child in the national context and the authorization for revision of the national reports, it must be noted that in the final observations regarding the situation about the rights of the children in our country, the Committee expressed concern that unaccompanied and separated children are not always

детето, мислења на детето, принцип на невраќање и доверливост.

Имајќи го предвид овластувањето на Комитетот за следење на ситуацијата во однос на примената на одредбите од КПД во национален контекст и овластувањето за ревизија на државните извештаи, треба да се напомене дека во заклучни согледувања за состојбата со правата на детето во нашата држава Комитетот изрази загриженост дека на непридружуваните и разделените деца не секогаш им се назначува старател и дека истите не се сместуваат одделно од возрасните.

Комитетот препорачува дека државата-членка треба да осигура дека на секое непридружувано и разделено дете му е назначен старател и дека истите се сместуваат одделно од возрасните лица и дека децата-бегалци и баратели на азил треба да имаат пристап до образование, здравствена нега, социјална заштита и сместување, земајќи го предвид Општиот коментар бр.6 на Комитетот (2005) за третманот на непридружувани и разделени деца надвор од земјата на нивното потекло (Совет на Европа, 2005).

Забелешките и препоракитте кои доаѓаат од релевантни меѓународни тела укажуваат на потребите земјата да напредува во преземањето на ефикасни мерки и постоењето на механизми за итно назначување на старател за непридружувани деца, како и на нивно физичко и просторно одвојување од возрасните лица. Забелешка од Европската ко-

to have appointed guardians and that they are not accommodated separately from adults.

The Committee recommends appointment of a guardian or adviser or legal representative and that unaccompanied children must be accommodated separately from adult persons and that refugee children and asylum seekers children must have access to education, health care, social protection and housing, having in mind the General Comment No.6 of the Committee (2005) for treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin.(European Council,2005).

The comments and recommendations that come from relevant international bodies indicate that there is a need that the country must make progress in terms of undertaking efficient measures and mechanisms for urgent appointment of guardian for unaccompanied minors, and their physical and spatial separation from adults.The comment from the European Commission in the report for the achieved progress of the country in 2010, states that–unaccompanied minors (asylum seekers) do not have access to free of charge legal assistance, and another problem is the appointment of legal guardians for these minors.

2.3. Standards of EU and Council of Europe

The European Union is based on common values and respect for fundamental rights. After the entry into force

мисија во извештајот за напредокот на земјава во текот на 2010 година – на непридружуваните деца-странци (баратели на азил) не им се овозможува бесплатна правна помош, а како проблем се јавува и назначувањето старатели за истите.

2.3. Стандарди на ЕУ и Советот на Европа

Европската унија се заснова на заеднички вредности и почитување на фундаменталните права. По стапување на сила на Договорот од Лисабон, брзиот пристап на ЕУ кон спроведување на Европската конвенција за човекови права е од клучна важност. Судската пракса на Европскиот суд на правдата и Европскиот суд за човекови права се развива и создава униформиран Европски систем на човекови права заснован на Европската конвенција и стандардите регулирани со Повелбата за фундаментални права (Совет на Европа, 2009).

Имајќи ги предвид македонските аспирации за придружување кон ЕУ и чекорите кои го преземаме за усогласување на нашето законодавство со законодавството на ЕУ, треба да се земе предвид дека поимот „непридружувано малолетно лице“ од аспект на ЕУ, подразбира државјанин на трета земја или лице без државјанство на возраст до 18 години, кое пристигнува на територијата на земја-членка непридружувано од возрасно лице кое според закон или обичај е одговорно за ис-

of the Lisbon Treaty, the rapid accession of the EU to the European Convention on Human Rights is of key importance. The case law of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights will be able to continue to develop in step, reinforcing the creation of a uniform European fundamental and human rights system based on the European Convention and those set out in the Charter of Fundamental Rights(Europen Council,2009).

Having in mind Macedonian aspirations for EU membership and the required steps to be undertaken for complying our legislation with EU legislation, we need to take in consideration that the term "unaccompanied minor" from EU perspective means third country nationals or stateless persons below the age of eighteen, who arrive on the territory of the Member States unaccompanied by an adult responsible by law or custom, and for as long as they are not effectively taken into the care of such a person, or minors who are left unaccompanied after they entered the territory of the Member States.

Council of Europe calls Member States to take measures to ensure the necessary representation of unaccompanied minors by legal guardianship or by any other appropriate representation. In compliance with the Council of Europe Directive, unaccompanied children who make an application for asylum shall, from the moment they are admitted to the territory to the moment they are obliged to leave the host

тото, или доколку таквото возрасно лице ефективно не се грижи за малолетникот, или, пак, малолетник кој по влегувањето на територијата на земјата-членка е оставен непридружуван.

Советот на Европската унија бара од земјите-членки да донесат мерки со кои ќе се обезбедат законски старатели на непридружуваните деца. Во согласност со Директивите на Советот на Европа, непридружувани деца треба да бидат сместени кај: а) возрасни роднини; б) семејства кои прифаќаат вакви деца; в) во сместувачки центри со посебни услови за малолетници; г) или други сместувачки капацитети, погодни за малолетници.

Во исто време работејќи во корист на најдобрите интереси на децата за кои станува збор, потребно е веднаш да се започне процедура за што е можно поскоро наоѓање на членовите на нивните семејства. „Во случаите кога е загрозен животот или интегритетот на малолетникот или неговите блиски роднини, особено ако истите останале во матичната земја, треба да се поведе грижа собирањето, обработката и циркулирањето на информациите кои се однесуваат на тие лица да се вршат на доверлива основа, со цел да се избегне загрозувањето на нивната безбедност.“ (Совет на Европа, 2009).

Понатаму, Директивата на Советот на Европа за привремена заштита бара од земјите-членки да ја обезбедат потребната здравствена и друга помош за лицата со специјални

Member State in which the application for asylum was made or is being examined, be placed: (a) with adult relatives; (b) with a foster-family; (c) in accommodation centres with special provisions for minors; (d) in other accommodation suitable for minor (Europen Council, 2003).

Member States, protecting the unaccompanied minor’s best interests, shall endeavor to trace the members of his or her family as soon as possible. *“In cases where there may be a threat to the life or integrity of the minor or his or her close relatives, particularly if they have remained in the country of origin, care must be taken to ensure that the collection, processing and circulation of information concerning those persons is undertaken on a confidential basis, so as to avoid jeopardizing their safety”*(Evropen Council,2003).

Council of Europe Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection calls Member States to provide necessary medical or other assistance to persons enjoying temporary protection who have special needs, such as unaccompanied minors and to ensure the necessary representation of unaccompanied minors enjoying temporary protection by legal guardianship, or, where necessary, representation by an organization which is responsible for the care and well-being of minors, or by any other appropriate representation(Europen Council,2001).

Council of Europe Directive 2003/9/EC of 27 January 2003 on lay-

потреби, како што се непридружуваните малолетни лица да бидат застапувани од законски старатели или од организација одговорна за грижа и добросостојба на малолетници или, пак, некој друг соодветен застапник (Совет на Европа, 2001).

Директивата на Советот на Европа 2003/9/ЕЦ од 27 јануари 2003 за услови за прием има слични одредби како и оние изнесени во Директивата за привремена заштита.

Препораката на Советот на Европа Рец(2007)9 за непридружуваните малолетни лица – мигранти упатена до државите-членки на Советот на Европа ја нагласува важноста „Животен проект“ како индивидуална алатка заснована на заедничко дејствување на детето и релевантните институции во одреден временски период со промовирање на општествена интеграција на детето и неговиот личен и културен развој, како и отворен пристап и остварување на правото на домување, здравство, образование, стручна едукација и вработување. Препораката, исто така, има за цел подобрување на капацитетите на земјите-членки за управување со процесот на миграции на непридружувани деца-мигранти. Препораката ја подвлекува важноста од соработка помеѓу сите вклучени земји и координација од страна на надлежните институции. Да ги остварат горенаведените цели мерки треба да овозможат пристап до:

ing down minimum standards for the reception of asylum seekers as one of the conditions for EU membership-deals with the right to schooling and education of minors,and respecting the right of the minors to family reunification. This directive has similar provisions as those stated in the Directive on minimum standards for giving temporary protection.

Article 24 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union lists the rights of the children to special protection and care as necessary for their well-being. It also enhances the principle of the child's best interests,- regulating that "in all actions relating to children whether taken by public authorities or private institutions for social protection, courts, administrative institutions or legal organs, the child's best interests must be a primary consideration".

Council of Europe Directive 2003/9/EC of 27 - 2003 has similar provisions as those stated in the Directive on temporary shelter.

The Recommendation CM/Rec (2007)9 of the Committee of Ministers to member states on life projects for unaccompanied migrant minors emphasizes the importance of the „life projects“ as individual tools, based on a joint undertaking between the unaccompanied migrant minor and the competent authorities for a limited duration by promoting social integration of the child and enabling personal and cultural development and access to right to housing, health care, professional education and employment.

The recommendation aims to de-

- соодветно сместување
- специјализирана поддршка обезбедена од соодветно обучен персонал
- назначување посебно обучени старатели и/или законски застапници
- јасни и целосни информации за неговата ситуација на јазик кој детето го разбира
- основни услуги, вклучително храна, медицинска грижа и образование.

Судската пракса на Европскиот суд за човекови права е од важност за непридружуваните малолетни лица. Европскиот суд за човекови права во многу од своите случаи имал допир со прашања на давање азил или статус на бегалец на непридружувани деца и/или нивна депортација во матичната земја. Во предметот против Белгија, очигледно е дека и најдемократските и најстарите земји-членки на ЕУ нецелосно ја разбираат проблематиката на непридружувани деца, па затоа и спроведуваат политики кои не секогаш се во насока на остварување на најдобриот интерес на детето.

3. НАЦИОНАЛНА РАМКА

Во националното законодавство поддршката на непридружуваните деца- странци е регулирана во Законот за странци, Законот за азил и привремена заштита (Службен весник на Р. Македонија бр. 49/2003,66/2007,142/2008 и 146/2009) каде се содржани специ-

velop the capacities of member states for managing the migration process of unaccompanied children– migrants. The recommendation emphasizes the importance of cooperation among all involved countries and the coordination among competent authorities in order to ensure that the life project comprises measures to protect the minors in order to help them achieve the aforementioned objectives. These measures should include access to:

- appropriate accommodation;
- specialized support provided by properly trained personnel;
- appointment of specially trained guardians and/or legal representatives;

– clear and full information about his or her situation in a language that he or she understands;

- basic services, including food, medical care and education.

The judicial practice of the European Court of Human Rights is of great importance for unaccompanied minors. On many occasions, the European Court of Human Rights had dealt with issues related to granting asylum or refugee status to unaccompanied children and/or their deportation to their country of origin.In the case against Belgium, it is obvious that even most democratic and oldest EU member states do not completely understand the issue of unaccompanied minors, and therefore implement policies that are not always in the best interest of the children.

3.NATIONAL FRAMEWORK

Within the national legislation system, the support for unaccompanied minors, foreign nationals is regulatedin

фични одредби за непридружувани деца кои бараат азил во земјава, а се однесуваат на определување старател во согласност со Законот за семејството и притоа упатуваат на итност на постапката, потреба и давање здравствени услуги, сместување во посебни услови во Прифатен центар за баратели на азил и др.

Уставот на Република Македонија во член 40, како и во Законот за семејство, Законот за социјална заштита, Законот за правда за децата и Законот за заштита на децата, предвидуваат посебна грижа и заштита на децата без родители и родителска грижа. Права од областа на социјална заштита имаат државјани на Република Македонија но и лица баратели на право на азил, лице со статус на признаен бегалец и лице под супсидијарна заштита.

Со донесување стратешки документи (резолуции, стратегии и акциони планови) од областа на миграција, Република Македонија настојува на еден систематски начин да се вклучи во партнерски однос во процесот на изнаоѓање одговор на европски глобален пристап кон меѓународната миграција.

Првите чекори во воспоставување посебна организациска единица во Министерство за внатрешни работи во Република Македонија, кое се занимава со проблематиката на бегалци, се направени во 1999 година со формирање посебно Одделение за азил и илегална миграција.

the Law on Foreigners, Law on Asylum and Temporary Protection (Official Gazette of the Republic of Macedonia No.49/2003,66/2007,142/2008 and 146/2009)|which contain specific provisions on unaccompanied minors that applied for asylum in our country, in regard to appointing guardians in compliance with the Family Law, undertaking other urgent appropriate proceedings, provision of health care services, placement in Reception centre for asylum seekers, etc.

The Constitution of the Republic of Macedonia in Article 40, and the Family law, Law on Social Protection, Law on Justice for Children and the Law on Protection of Children, foresee special care and protection for children without parents and parental care. The rights in the area of social protection apply equally to Macedonian nationals as well as asylum seekers, persons with recognized refugee status and persons under subsidiary protection.

With the adoption of the strategic documents (resolutions, strategies and action plans) in the area of migration, Republic of Macedonia tends in a systematic manner to take part in the partnership relations in the process for finding sustainable solutions to the European global approach towards the international migrations.

The first steps in the establishment of separate organizational unit in the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Macedonia that deals with the issue of refugees were made in 1999 with the establishment of the Department for Asylum and illegal migration.

4. ПРИЧИНИ ЗА ПОЈАВА НА НЕПРИДРУЖУВАНИ ДЕЦА

Безвизниот режим кој беше воведен во 2009 година и проширен во 2010 година доведе до значаен пораст на протокот на луѓе од и преку земјите од Западен Балкан кон земјите-членки на Европската унија. Република Македонија како дел од Западен Балкан е транзитна рута за мигранти кои сакаат да стигнат до земјите-членки на ЕУ.

Причините за појава на непридружувани деца се многубројни и различни, а најчесто се: природни, општествени и економски.

Природните причини за миграција се: временски непогоди, природни катастрофи, епидемии и неконтролиран прираст на населението.

Општествени причини за појава на непридружувани деца се граѓански или воени/вооружени конфликти, нестабилност на одделна земја, верска и национална нетрпеливост исполнети со насилство, прогонување кои вклучуваат мачење, малтретирање, сексуално насилство, закани и други прекршувања на правата на непридружувани деца.

Економските причини, секако, се: глад, сиромаштија во земјата на потекло на непридружуваните деца, економска криза, низок животен стандрад, невработеност на членовите на семејствата, болест/смрт на едниот или на двата родитела. Овие причини, од една страна, се фактори кои водат кон дисфункцио-

4.DESCRIPTION OF THE PROBLEM

The visa-free regime which was introduced in 2009 and expanded in 2010resulted with increased flow of people from and through Western Balkan heading towards EU member states. Republic of Macedonia is part of the Western Balkantransit route for migrants that travel to EU member states.

The reasons for cases of unaccompanied children are numerous and different, but the most frequent ones are as follows: natural, social and economic.

The natural reasons for migration are: natural disasters, epidemics, uncontrolled birth rate of the population.

The social reasons for appearance of unaccompanied minors are civil unrests and armed conflicts, unstable situation in certain countries, religious and national unrest and antagonism full with violence and exile, accompanied with torture, maltreatment, sexual abuse, threats and other violations of the rights of unaccompanied minors.

The economic reasons are as follows:hunger, poverty in the country of origin of the unaccompanied children, economic crisis, low living standard, unemployment of the family members, and illness/death of one or both parents.

These reasons on one hand are the main factors that lead towards disfunctionality of the families, as well as the wish for better and more comfortable life of the unaccompanied minors. The

налност на семејствата, а, од друга страна, желбата за подобар и поугоден живот на непридружувано дете, недоволното животно искуство и верување на „добро спакувана понуда за висок паричен надомест" во странство, како можност за обезбедување егзистенција за себе и за другите членови на семејството, дополнително влијаат на донесување одлука за одделување од семејната заедница. Често и самите родители заминуваат во странство, барајќи работа и ги оставаат своите деца без соодветна поддршка, доведувајќи ги под висок ризик да станат непридружувани.

5. ПОСТАПУВАЊЕ СО НЕПРИДРУЖУВАНИДЕЦА-МИГРАНТИ

Прашањето на непридружувани деца стана актуелно во последниве две децении поради зголемениот број на непридружувани или разделени деца кои бараат азил или статус на бегалци поради политичките немири кои се случија во повеќе земји во 90-тите години на минатиот век (Фиона М,,Цурран Ј,2007).

За да би можела да се обезбеди целосна имплементација на правата на непридружувани деца во согласност со меѓународни конвенции ратификувани од Република Македонија, како и директиви и препораки на ЕК и домашната легислатива, мултидисциплинарен, меѓуресорски и меѓународен пристап заснован на

lack of living experience and the strong belief in the "well-packed story for enormous earnings abroad", as possibility to ensure better life for them and their family members, have significant impact on the decision for separation from the family community.

Frequently the parents themselves go abroad, looking for job opportunities and leave their children behind without appropriate care putting them under strong risk to become unaccompanied minors.

5.PROCEDURES FOR DEALING WITH UNACCOMPANIED MIGRANT CHILDREN

The issue of unaccompanied children is frequently discussed in the last two decades due to the increased number of unaccompanied or separate children that apply for asylum or have refugee status due to political disputes that happened in many countries in the 1990s.(Fliona M,Curra,J,2007).

In order to ensure complete respect of the rights of the unaccompanied children in compliance with the international conventions ratified by the Republic of Macedonia and the directives and recommendations of the EC and the domestic legislation, "Standard Operating Procedures for dealing with unaccompanied children-foreign nationals"(2015) were developed, to enable multidisciplinary, inter-agency and international approach based on protection of the best interests of the

најдобрите интереси на детето, со почитување на минималните стандарди на заштита на нивните права, изготвен е единствен документ со назив „Стандардни оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци“ (Министерство за труд и социјална политика, 2015).

5. 1 Процедури за постапување со непридружувани деца-странци

Стандардните оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци содржат шест процедури и тоа: идентификација и упатување, згрижување и првична помош, регулирање статус, семејно обединување – враќање, локална интеграција – долгорочна помош и кривична постапка.

1. По идентификацијата на непридружувано дете се остварува неговото упатување до надлежните институции. При прелиминарно собирање информации по прифаќањето на пронајденото дете-странец за кое врз основа на околностите во кои е пронајдено постои разумно сомнение дека се работи за непридружувани деца, и се изготвува Извештај – Службена белешка во кој/а ги нотираат добиените информации-податоци, проценка на веродостојноста на истите.

Потоа се врши идентификација и определување на старател поради особената ранливост на категоријата непридружувани деца, а со цел children, with respect of the minimal standards on protection of children's rights.(Ministry of Labor and Social Policy,2015).

5.1 Dealing with unaccompanied children – foreign nationals

The standard operating procedures for dealing with unaccompanied minors – foreign nationals contain six procedures, as follows: Identification and referral, shelter and first aid, regulation of the status, family reunion -epatriation, local integration – long-term assistance and criminal proceeding.

1.During the **preliminary collection of information**, after the sheltering of the foreign unaccompanied national which on basis of the circumstances where he/she was found it is strongly believed that he/she is unaccompanied minor, the responsible official develops a report – official note for recording the obtained information -data, and for verification of the authenticity of the information.

The next step is identification and appointment of guardian since due to the vulnerable nature of the unaccompanied minor, there is a need to protect the rights of the child in compliance with the Convention on the right of the child, and all actions and procedures that are undertaken by the administrative organs must be in the best interests of the child. For this purpose a guardian is appointed to the unaccompanied minor from the local responsible centre for social work (which is the first institution that it is notified about the discovered unaccompanied minor).

заштита на неговите права во согласност со Конвенцијата за правата на детето, и сите постапки и дејства кои ги преземаат административните органи да бидат во склад со начелото во најдобар интерес на детето, како гарант за остварување на истите на непридружувани деца и му се определува старател од месно надлежен Центар за социјална работа (кој прв е известен за пронајдени непридружувани деца).

Се обезбедува и преведувач имајќи предвид дека непридружуваните деца кои транзитираат низ Република Македонија претежно потекнуваат од земјите на Блискиот и Средниот Исток, го говорат арапскиот јазик кој во одредени земји има посебен дијалект кој само тие го зборуваат, претставува голем предизвик и предуслов за успешно спроведување на прелиминарното собирање информации и спроведување интервју. Надлежните институции се потпираат на превод обезбеден од друг мигрант кој го зборува англискиот јазик. Овој пристап подигнува прашања во однос на квалитетот на преводот и доверливоста на постапката (Меѓународна организација за миграции, 2013).

Од статистичките податоци за периодот 2011-2015 година се забележува пораст на бројот на непридружувани деца-странци (2011– 40, 2012 – 54, 2013 – 107, 2014 – 74),во првата половина на 2015 – 66 деца, додека од 19 јуни 2015 година бројот на непридружувани деца значително се зголемува (Табела 1).

Табела 1. Издадени потврди во период 19.06 - 27.12.2015 година

The next step is provision of interpreter. Having in mind that the unaccompanied children that transit through the Republic of Macedonia are mainly from Middle East and Near East countries, and speak Arab language which in some of these countries has special dialect spoken only in that specific country, finding interpreter for preliminary collection of information and conducting the interview is a challenging task. The responsible authorities frequently count on interpretation provided by other migrants who also speaks the English language. This approach questions the quality of the translation and the confidentiality of the procedure (International Organization for Migrations, 2013).

The statistical data for the period 2011-2015 indicates increase in the number of unaccompanied children, foreign nationals (2011- 40, 2012- 54, 2013- 107, 2014- 74), in the first half of 2015- 66 children, while on June 19, 2016 the number of unaccompanied children was significantly higher (Figure 1**).**

Figure1. Issued certificates for expressed intention to seek asylum in the period of 19.06 - 27.12.2015

In 2015 over one million migrants crossed the Mediterranean Sea, and arrived on the cost of Europe continent. Of this figure it is believed that around 253.700 persons–ore one out of four were children.

The information obtained from UNICEF indicates that, as of September 1, 2015, the number of children and

Пол/возраст	Број	%
Машки	204344	54,16
Женски	63562	16,85
Деца/придружувани	91262	24,19
Деца кои патуваат без родител	18089	4,80
Вкупно	377257	100

Извор: Миниистерство за внатрешни работи, 2015.

Gender	No.	%
Male	204344	54,16
Female	63562	16,85
Children/unaccompanied	91262	24,19
Children traveling without parents	18089	4,80
Total	377257	100

Source: Minisitry of Interior, 2015.

Во 2015 година повеќе од еден милион бегалци и мигранти го минале Медитеранот, пристигнувајќи на бреговите на Европа, од кои се проценува дека околу 253700 – или еден од четворица биле деца.

Од информациите од УНИЦЕР од 1 септември 2015 година се забележува дека бројот на жени и деца кои бегаат од насилството во земјите од кои потекнуваат и кои поминуваат низ Република Македонија во потрага по засолниште во Европа трипати се зголеми во последните три месеци. Околу 3000 луѓе секојдневно транзитираат низ земјата. Една третина од нив се жени и деца – што е голем пораст од 10 проценти во јуни. Според бројките од Министерството за внатрешни работи, 80 проценти по потекло се од Сирија, 5 проценти се од Авганистан и уште

women that were escaping their countries of origin and passed through the Republic of Macedonia as a result of violence in search for safe place and shelter is three times higher in the last three months compared to the past period.

About 3.000 migrants are passing through Macedonia on daily basis. One third of them are women and children– which is significant increase compared to the 10% in June 2015.According to the figures received from the Ministry of Internal Affairs, 80% of them come from Syria, 5% of them come from Afghanistan and another 5% of the migrants are from Iraq.

The number of children among the refugees and migrants which is now more than one child on three adults, is continuing to rise. According to national sources, the percentage of children in December was 37%, compared to the 23%in September 2015.

5 проценти се од Ирак.

Бројот на деца меѓу бегалците и мигрантите – сега повеќе од едно дете на тројца возрасни – продолжува да расте. Според националните извори, процентот беше 37 во декември, во споредба со 23 отсто во септември, додека во Србија, во декември, 36 проценти биле деца во споредба со 27 проценти во септември. Во декември, повеќето деца кои минале низ просториите наменети за деца на УНИЦЕФ во Србија биле мали деца, вклучувајќи бебиња и доенчиња, како и оние на возраст од 5 до 9 години.

Според државјанството на лицата на кои им се издадени потврди, најбројни се државјаните на Сирија, потоа наАвганистан, Ирак, Пакистан, Сомалија, Палестина, Конго, Бангладеш, Нигерија, Камерун, Еритреја, Етиопија, додека останатите се во помал број.

Децата се заробени сред невидена и непредвидлива криза. Тие се во движење кон подобар живот во Европа. Сега кога демне зимата нивните потреби се поголеми од кога било. Тие се физички исцрпени и имаат очајна потреба од место за одмор, потребна им е медицинска помош, но и игра и едукативни материјали и храна. Поддршка им е потребна повеќе од кога било. Децата кои се движат преку границите без придружба треба да добијат соодветна помош и заштита. Нивните барања за статус на бегалци треба да се обработуваат брзо и праведно на граничните премини со правилно следење и спрове-

The percentage of refugee and migrant children in Serbia in December 2015 was 36% compared to 27% in September 2015.In December 2015, most of the children that were registered by UNICEF in Serbia were young children, including babies and infants, and children at the age between 5 and 9.

According to the country of origin, the persons that received certificates for intention to apply for asylum, the most numerous were persons coming from Syria, Afghanistan, Iraq, Pakistan, Somalia, Palestine, Congo, Bangladesh, Nigeria, Cameroon, Eritrea, Ethiopia, and people from other countries but in smaller numbers.

The children found themselves trapped in outrageous and unprecedented crisis. They are on move to Europe looking for better life. Now when the winter is here their needs are bigger than ever.They are physically exhausted and desperately need place to rest, and they require medical attention as well as place to play and education materials for children and food.The children that are traveling unaccompanied across bordersneed to receive appropriate assistance and protection. Their applications for asylum need to be processed rapidly and in a fair and just manner at the border crossings in compliance and with respect of the existing laws and policies on sheltering and protection of the rights of the children.

Legal representative and guardian from the Centre for social work are assigned to protect the rights of unaccompanied child in proceedings in front of the state authorities which

дување со примена на постојните закони и политики за чување и заштита на правата на децата.

За заштита на правата на непридружувано дете во постапката пред државните органи а кои се однесуваат на негова положба, статус, право на искажување на своето мислење, семејно обединување, на непридружувано дете му се определува правен полномошник, но и старател од Центар за социјална работа. Интервјуто на старателот и стручниот тим со непридружувано дете овозможи јасна слика за состојбата, ризиците и потребите за поддршка на непридружувано дете.

2. Згрижувањето и правната помош на непридружувани деца ги презема МЦСР, старател на непридружувано дете-странец од месно надлежен ЦСР, прави општа проценка на ризик, иницијален лекарски преглед, прави проценка на потребите, развивање план за помош и приспособување и стабилизирање. Со иницијален лекарски преглед се констатира општата психофизичка и здравствена состојба на непридружувани деца, хронични болести, телесни инвалидитети и недостатоци, со цел навремено планирање и преземање дополнителни здравствени мерки.

Непридружуваните деца кои пристигнуваат во Република Македонија се физички исцрпени, исплашени, вознемирени и често имаат потреба од медицинска помош. Ниските температури под нулата и снежните услови ја влошуваат ло-

relate to the situation, status, right to expressing personal opinion, and family reunification. The interview of the guardian and the expert team with the unaccompanied child enables obtaining clear picture about the situation, risks and the needs of the unaccompanied child.

2. **Shelter and legal assistance** to unaccompanied children is provided by the Inter-municipal Centre for Social Work, the guardian of the unaccompanied minor, foreign national, the local branch of the Center for Social Work. They conduct the initial assessment of the risk, ensure initial medical examination, make assessment of the needs, develop plan for assistance and for adaptation and stabilization.

The initial medical examination aims to detect the general psycho-physical and health situation of the unaccompanied children, their chronic illnesses, physical handicaps and other disabilities in order to make timely plan for undertaking additional health care measures if needed.

Unaccompanied children that arrive in the Republic of Macedonia are physicallyexhausted, scared, disturbed and they frequently need medical attention. The temperatures below zero and the winter conditions deteriorate the bad physical situation of the children on the move, especially because they don't have appropriate clothes and access to nutrition according to their age.

The sheltering of unaccompanied child, foreign national is done by the guardian and the expert team from

шата физичка состојба на децата, во движење немаат соодветна облека, или пристап до исхрана соодветна на возраста.

Згрижувањето – сместувањето на непридружувано дете-странец го спроведува старателот и стручниот тим од Центарот за социјална работа кој е задолжен за постапување со непридружувани деца. Тие носат одлука за тоа во каков објект, институција, орган или форма на згрижување ќе биде згрижено дете најсоодветно во согласност со прописите и можностите. Сместувањето може да се оствари во Прифатен центар за баратели на азил кој во Република Македонија функционира од 2009 година како проектна единица на Министерство за труд и социјална политика или се избира посоодветна форма на згрижување.

Во Стандардни оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци се содржани точки за развивање План за помош и приспособување и стабилизирање на непридружувано дете. Имајќи предвид дека овој документ детално го разработува процесот на поддршка на дете се анализира и во петтата точка во рамки на овој документ, локална интеграција-долгорочна помош, се забележува неусогласеност во однос на самата структура на планот на кој треба да се работи, како во однос на негова структура така и во неговиот шематски приказ.

3. Во процесот на регулирање на престојот на непридружувани деца

the Centre for Social Work. They are obliged to make decision in terms of which facility, institution is most appropriate for sheltering the child in compliance with the legislation and the possibilities on the ground.The child may be sheltered in the Reception Centre for asylum seekers in the Republic of Macedonia which operates since 2009 as project unit of the Ministry of Labor and Social Policy, or other more appropriate form for sheltering the child may be chosen.

The standard operating procedures for dealing with unaccompanied minors – foreign nationals contain elements for development of Plan for assistance and adaptation and stabilization of unaccompanied child. Having in mind that this document, in point five details the process for provision of support to the child, which deals with local integration – long-rem assistance, it can be seen that there is disharmony in terms of the structure and design of the plan.

3.The process for regulation of the stay of unaccompanied children is comprised of set of decisions, procedures and measures of the responsible institutions, the responsible persons assigned for addressing the needs of the unaccompanied children related to resolving the status of the unaccompanied children, foreign nationals.

4.The best interest of the child is **family reunification** –for this purpose the responsible institutions undertake series of measures for finding the parents of the child, or at least one of the parents of the unaccompanied minor,

се вклучува збир на одлуки, постапки и мерки на надлежните институции, одговорните лица задолжени за постапување со непридружувани деца, а кои се однесуваат за решавање на статусот на непридружувани деца странски државјани.

4. Она што е најдобар интерес за детето е семејно обединување – враќање се преземаат збир на мерки од страна на надлежните институции со цел пронаоѓање на родителите или барем еден од нив на непридружувани деца, или блиски роднини со цел нивно семејно обединување.

5. Поддршката продолжува со локална интеграција – долгорочна помош се остварува низ следните мерки: изработка на План за долгорочна помош во кој е вклучено: старателство, згрижување – сместување, образованние и здравствена заштита рамноправно како сите граѓани на Република Македонија, за време на престој на непридружувани деца-странци. Во овој дел се анализира План за долгорочна поддршка на непридружувани деца. Присутна е потреба да се унифицира структурата на самиот план, посебно во негова содржина која би опфатила краткорочни, среднорочни и долгорочни цели. Ова укажува на потреба за работа на стандардизација на Планот за помош на непридружувани деца-странци.

Ако непридружувано дете треба да учествува во кривична постапка, таа се остварува низ следните мерки: заштита на правата на непридружувани деца во улога на об-

or close relatives for purpose of family reunification.

5. The support continues with local integration – long-term assistance is provided through the following measures: development of a Plan for long-term assistance which entails: guardianship, shelter-accommodation, education and health protection as for any other citizens of the Republic of Macedonia, during the stay of the unaccompanied minors, foreign nationals. Within this stage, the focus is on undertaking analysis on the Plan for long-term assistance of unaccompanied minors.

There is a need for developing uniform structure of the plan, especially in terms of the content of the plan which should incorporate short-term, mid-term and long-term objectives.This indicates that there is a need for standardization of the Plan for assistance of unaccompanied minors, foreign nationals.

If the unaccompanied child needs to take part in a criminal proceeding, this is done through the following measures: protection of the rights of the unaccompanied children when they find themselves in position of convicted persons, protection of the rights of the unaccompanied children when they find themselves in position of witnesses, protection of the rights of the unaccompanied children when they find themselves in position of victims/ witnesses. In the proceeding itself, the public prosecutor, the judge from the previous proceeding and the presiding judge apply the provisions of Article

винет, заштита на правата на непридружувани деца во улога на сведок и заштита на правата на непридружувани деца како жртва/сведок. Во самата постапка јавниот обвинител, судијата на претходна постапка и судијата на главна расправа се применуваат одредбите од чл.54 од ЗКП.

Во случаите кога непридружувано дете е жртва на кривично дело, правниот полномошник покренува постапка за компензација во корист на жртвата поради последиците од кривичното дело. Правниот полномошник и старателот учествуваат со непридружувани деца во текот на целата постапка, заради негово запознавање, како и заштита на неговите права и интереси.

5.2. Партнерски организации на границата

Во изготвен унифициран документ „Меѓуинституционални правила“ се определени улогите на институциите кои постапуваат со баратели на азил и лица на кои им е признаен статус на бегалац или лице под супсидијарна заштита, во согласност со националното законодавство и меѓународни ратификувани документи.

Секторот за хуманитарна помош и цивилна заштита на Европската комисија (ЕХО) додели 2 милиони евра на Детскиот фонд на Обединетите нации (УНИЦЕФ) за помош на децата во движење во Србија и во Република Македонија. Овие средства помогаат УНИЦЕФ заедно со

54 of the Criminal Code.

In cases when the unaccompanied child is victim of crime, the legal representative initiates proceeding for compensation for the benefit of the victim for the suffered consequences from the crime. The legal representative and the guardian assist the unaccompanied child during the overall proceeding, in order to provide appropriate information and protection of the rights and interests of the child.

5.2 Partnership organizations at the border

The document “Inter-agency rules” contains the defined roles for all institutions that address the needs of the asylum seekers and persons with recognized refugee status or persons under subsidiary protection in compliance with the national legislation and the internationally ratified documents.

The European Commission’s Humanitarian Aid and Civil Protection (ECHO) granted 2 million euros to the United Nations Children’s Fund (UNICEF) for provision of assistance to children on move in Serbia and in the Republic of Macedonia. This funding is allocated to UNICEF and its partners to respond to the needs of the refugee children and refugee migrants that are transiting through these two states.This grant is expected to significant provide long term support to the children on this difficult journey towards Western Europe.

The project aims to ensure assis-

партнерите да одговорат на потребите на децата-бегалци и мигранти кои поминуваат низ овие две земји. Овој грант на подолг рок ќе помогне да го олесни тешкото патување.

Со проектот се планира да се обезбеди помош на 170000 новороденчиња, деца и мајки преку обезбедување простории наменети за деца, работи 24 часа 7 дена во неделата во кои семејствата можат да се одморат, да добијат прва помош и неопходна зимска облека, како што се ќебиња и облека за деца, помага во зајакнување на системите за заштита на децата. Се обезбедува соодветна храна за деца на возраст помеѓу 0-24 месеци и совети за мајките што дојат за најдобрите практики во исхраната.

Партнери кои работат со министерствата и општините во обезбедување на заштита и помош на бегалците се следниве: Агапе, АСБ, Каритас, Баптистичко братство за соработка Македонија, Дански Каритас, ДРЦ, Доркас, Еуро Хуман, ГИЗ, Класје на добрина, Хабитат за хуманост, Помош за бегалци во Македонија, ХЕРА, Меѓународна организација за миграции, ЈРС, Калири ла страда отворена порта, Легис, Македонски центар за меѓународна соработка, Мерси Корпс, Мерхамет, МУЛА, Нун, Операција милосрдие, Луѓе со потреба, Црвен крст, Самаритански фонд, СОС Детско село, Телеком без граници, Тера дес хомес, Влазниа Куманово, УНДП, УНФПА, УНХЦР и СЗО.

Во моментот на македонската јужна граница, на границата на Ре-

tance to 170.000 newborns, children and mothers by providing facilities for rest and provision of assistance.The facilities are operational 24/7 where families can rest, get first aid and winter clothes, blankets and clothes for children, and it also enables appropriate system for protection of the children. Appropriate food is provided for children ate the age between 0-24 as well as counseling for mothers linked with proper nutrition.

Partners working with the Ministries and municipalities to provide protection and assistance to refugees are as follows: Agape, ASB, Caritas, Cooperative Baptist Fellowship of Macedonia, Danish Caritas, DRC, Dorcas, Euro Human, GIZ, Grain of Goodness, Habitat for Humanity, Help the Refugees in Macedonia, HERA, IOM, JRS, Kalliri, La Strada Open Gate, Legis, MCMS (Macedonian Centre for International Cooperation), Mercy Corps, Merhamet, MYLA, Nun, Operation Mercy, People in need, Red Cross, Samaritan’s Purse, SOS Children’s Village, Télécoms Sans Frontières (TSF), Terre des hommes, Vlaznia Kumanovo, UNDP, UNFPA, UNHCR, UNICEF and WHO.

At the time being, over ninety police officers from six countries are located at the border between the Republic of Macedonia and the Republic of Greece where migrants enter Macedonian territory. The police officers are from Serbia, Croatia, Hungary, Czech Republic, Slovakia and Slovenia and they work with their Macedonian colleagues in Gevgelija in order to ensure

публика Македонија и Грција преку која влегува бегалскиот бран,има над 90 полициски службеници од 6 држави. Полицајци од Србија, Хрватска, Унгарија, Чешка, Словачка и Словенија се во Гевгелија и заедно со македонските колеги вршат засилен надзор на границата, а од МВР очекуваат многу скоро и Австрија да прати свои полициски службеници.

Мерките кои се преземат со цел да се контролира бегалскиот бран ги оставаат мигрантите и азилантите на границата. Владите поставуваат редици ограничувања на движењето на бегалците и мигрантите преку Западен Балкан и понатаму кон Север. Ова е проблем од секој аспект – хуманитарен, правен и безбедносен, посебно земајќи ги предвид ниските температури за децата, а посебно непридружуваните.

УНЦХР и ИОМ обезбедуваат поддршка на владите за да се зголемат прифатните капацитети во земјите кои се погодени и да се создаде заштита, но она што е реалноста е интервенции најчесто за задоволување на основни потреби: ќебиња, зимска облека и другите клучни нешта што ги покриваат делумно и основните потреби, а се далеку од реалните потреби на непридружуваните деца.

Црвениот крст на Република Македонија во партнерство со Високиот комесаријат за бегалци (УНХЦР) и Меѓународната федерација на Црвениот крст и Црвената полумесечина активно е вклучен во поддршката на мигрантите кои транзитираат низ

enhanced surveillance and monitoring at the border. Austria is also expected to send their police officers soon.

The measures for control of the refugee influx leave the migrants and asylum seekers at the borders. Governments impose numerous measures to limit the movement of the refugees and migrants through the West Balkan and further towards north.This is represents a problem in different areas – legal, security, and humanitarian problem, particularly if we take in consideration the impact of the low temperatures on children, particularly the unaccompanied children.

UNHCR and IOM provide support to the governments in order to enhance the capacities of the reception centres in the affected countries in order to ensure adequate protection for the people, but this is usually, the most basic one in form of covering basic needs such as blankets, winter clothes and other key items for covering basic elementary needs, which are far from covering the real needs of the unaccompanied children.

Red Cross in cooperation with the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) and the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies are actively involved in the provision of support to migrants transiting through Macedonia.

Macedonian Red Cross is active 24 hours a day at the two border crossings in Gevgelija (near Greece) and Tabanovce (near Serbia). The activities are implemented by 11 mobile teams

нашата земја.

Црвениот крст на Република Македонија на двата гранични премини во Гевгелија и во Табановце е на терен 24 часа со 11 мобилни тима во поддршка на мигрантите кои транзитираат низ нашата земја. Вкупниот број на лица во тимовите изнесува 206, а тимовите се составени од вработени, лекари и болничари, членови, волонтери на Црвениот крст, кои се обучени за работа во Службата за барање на исчезнати лица при Црвениот крст. Мобилните екипи на Црвениот крст укажаа прва помош на лица баратели на азил и дистрибуираат: шишиња вода, пакети со храна, хигиенски пакети за жени и мажи, пелени, ќебиња и пакети за бебиња, чоколадно млеко, шал, капа и ракавици, јакни, чизми, порции чај, порции супа и прва помош.

УНИЦЕФ внимателно ја следи ситуацијата на терен и работи со локалните власти за да обезбеди заштита за децата. УНИЦЕФ соработува со своите партнери во изработка на планови за непредвидени ситуации во врска со забавување на движењето и со сè поголемиот број луѓе кои останале заглавени на пат. Се залага сите активности за децата во движење да се водат според најдобриот интерес на секое дете, на секој чекор од патот. И покрај поддршката, УНИЦЕФ изразува загриженост за здравјето на децата-бегалци и мигранти во движење. Предупредува дека прекуграничната размена на информации и следење на најранливите деца остануваат недоволни,

that provide assistance to migrants that transit through our country.The total number of people in the mobile teams is 206 and they are comprised of staff, doctors and paramedics, and volunteers of the Red Cross that are trained to provide assistance in the area of restoring family links. The mobile teams also administer first aid to asylumseekers and distribute material assistance comprised of: water, food parcels, hygiene parcels for men and women, diapers, blankets and baby parcels, chocolate milk, winter sets comprised of scarf, cap, gloves, jackets, shoes, as well as warm drinks, and soup and transport to medical facilities if needed, as well as translation services.

UNICEF is carefully monitoring the situation on the ground and in cooperation with the local authorities it works on provision of appropriate protection for children.UNICEF also cooperates with the partners in the area of development of emergency plans to address the needs of the people that got stuck on their way.It also aims to ensure that all the activities for children on move be implemented in the best interest of each child, throughout their journey.

Despite all the efforts, UNICEF expresses concern for the health of the refugee children and migrant children on the move.It also warns that cross-border exchange of information and monitoring of the situation of the most vulnerable children remains insufficient, due to the speed of movement of the people. In the last three months, UNICEF and its partners

главно поради брзината на движење на луѓето. Во последните три месеци, УНИЦЕФ и неговите партнери им обезбедија услуги на 81000 деца во простории наменети за децата во зимски услови поддржани од УНИЦЕФ, во Република Македонија, Србија и Хрватска.

ЗАКЛУЧОЦИ

Додека Република Македонија како дел од Западен Балкан претставува транзитна рута за мигранти кои сакаат да стигнат до земјите-членки на ЕУ, политичките и општествените случувања во другите делови од светот влијаат врз другите земји и ги менуваат миграциските шеми. Поради лошите животни услови и безбедносните ризици, голем број луѓе се принудени да ги напуштат своите земји во потрага по подобар живот.

- Не постои универзална правно обврзувачка дефиниција за непридружувани малолетни лица. На европско ниво, терминот НМЛ се врзува со малолетни лица странски државјани кои се јавуваат во својство на бегалци или баратели на азил. Во пракса не треба да се прави разлика во заштитата која овие категории на лица ја уживаат од страна на државите.
- Националната правна рамка за справување со миграција е усогласена со законодавството на ЕУ и со релевантните меѓународни

provided support to 81.000 children in the facility targeted for children in the Republic of Macedonia, Serbia and Croatia.

CONCLUSION

Republic of Macedonia remains to be on the main West Balkan routes of the migrants that are traveling towards EU countries.The political and economic developments in other parts of the world have significant impact on other countries and have impact on the migration schemes.Due to the bad economic situation and safety risks, many people are forced to leave their countries in quest for better life.

- There isn't any universally binding definition on unaccompanied minors. In Europe, the term unaccompanied minor refers to minors, foreign nationals that appear in capacity of refugees or asylum seekers. In practice there shouldn't be any difference in terms of provision of protection to unaccompanied minors or separate children by the states.
- The national legal framework for coping with illegal migration is complied with the EU legislation and the relevant international standards in this area.
- The obligations arising from the Convention on the rights of the child are incorporated in the national legislation.
- The protection of the children in the Republic of Macedonia is done

стандарди.

• Обврските од Конвенцијата за правата на децата се внесени во домашното законодавство.

• Заштита на децата во Република Македонија се остварува со почитување на обврските од Конвенцијата за правата на непридружувани деца во однос на органите на власта (законодавна, извршна и судска).

• Во Република Македонија не постои сеопфатен закон за деца, постојат повеќе закони кои директно или индиректно се однесуваат на децата. Сигурно дека е најзначаен Законот за заштита на деца, Законот за социјална заштита, Законот за семејство, Законот за основно образование, Законот за средно образование и Законот за здравствена заштита, Законот за азил и привремена заштита каде се пропишува посебна грижа за непридружувани деца-странци (деца без придружба).

• Извешатаите на Европската комисија за Република Македонија од година во година укажуваат на напредок во однос на оперативниот капацитет на надлежните институции, особено на централно ниво. Основното законодавство е донесено и неговата примена во голема мера се остварува.

• Во текот на работата со непридружувани деца дел од нив немаат лична документација, што ја отежнува нивната положба, и за голем број од нив не можеме да бидеме сигурни дека се целосно испочитувани законските основи и

with full respect of the obligations arising from the Convention on the rights of the child in regard to state powers (legislative, executive and judicial).

• There is no general law on children in the Republic of Macedonia, but there are more laws that directly or indirectly address children.The most important ones are for sure the Law on Protection of Children, the Law on Social Protection, the Family Law, the Law on Primary Education, the Law on Secondary Educationand the law on Health Protection, the Law on Asylum and Temporary Protection which prescribes special care for unaccompanied minors, foreign nationals.

• The Reports of the European Commission on Republic of Macedonia indicate that there is positive progress every year in terms of the operational capacities of the responsible institutions, particularly on national level. Basic legislation is adopted with large scale implementation.

• During the work with unaccompanied children some of the children don’t have personal documentation, which makes their situation more difficult, and about many of them it is not certain whether all legal basis and procedures for support have been fulfilled.Within the process for obtaining asylum, each unaccompanied child is enabled access to procedure with specific guarantee, guardian and right to complaint, in professional proceeding.

• The procedure towards unaccompanied children is implemented

постапките во поддршка. Во самиот процес на добивање азил на секое непридружувано дете му се овозможува пристап на почитување на процедура со определена гаранција, старател и има право на жалба, во професионална постапка.

- Постапката спрема непридружувани деца се спроведува со почитување на најдобриот интерес за детето. Децата уживаат право на живот, развој, слободно изразување на свои ставови, не смеат да бидат протерани во земја каде постои опасност од мачење. Податоците за децата чуваат доверливост на информации, се прави индивидуална проценка на потребите, се поставува старател, правен застапник, соодветно сместување и заштита од експлоатација и спојување со семејството. Самата процедура е фер и ефективна.
- Прифатниот центар за баратели на азил нема доволно соодветен простор во Визбегово за сместување на непридружувани деца, посебно во обем кој во моментот е присутен на подрачјето на Република Македонија.
- Непридружувано дете се враќа во земјата на потекло само ако е во негов најдобар интерес, безбедно, има соодветна нега, образование, со почитување на негово мислење и примена на мерки за интеграција.
- Меѓународни и национални институции, организации и здруженија на граѓани дистрибуираат парчиња зимска облека, ќебиња,

with full respect of the best interests of the children. Children are entitled to the right to life, development, free expression of their opinions, and they cannot be forced to exile in a country where there is a danger from torture. The information about the children is confidential, and individual assessment of the needs is made, appointment of guardian, legal representative, appropriate shelter and protection from exploitation and family reunification. The procedure is fair and effective.

- The Reception Centre for asylum seekers in Vizbegovo does not have enough appropriate accommodation space for sheltering unaccompanied minors, particularly for the number of minors currently transiting through the Republic of Macedonia.
- Unaccompanied children are repatriated to their country of origin only if that is in the best interest of the children, and if it safe, if there is appropriate care and education ensured, and if this is approved by the children with application of measures for integration.
- The international and national institutions, organizations and associations of citizens provide support to mothers and children in form of winter clothes, blankets, food and hygiene parcels, first aid support, shoes, warm drinks. Secondary health care is provided for those referred to hospitals, as well as counseling for mothers and children and food supplements for children.

простирки за преоблекување, помош, беа упатени во здравствените служби, добиваат храна соодветна на возраста, мајките и децата добија советување и поддршка за здравјето и исхраната на децата.

ПРЕПОРАКИ

- Миграцијата е комплексен феномен и е потребен регионален пристап. Република Македонија е вклучена во сите регионални иницијативи кои се занимаваат со ова прашање, но треба да се направат уште многу работи. На земјите од Западен Балкан им е потребна поддршка од меѓународната заедница, особено од Европската унија со цел да се зајакнат нивните капацитети за поддршка на непридружувани деца-странци.
- Активно учество во меѓународно решавање на бегалските проблеми и нивните причини.
- Да продолжи соработката помеѓу сите вклучени земји и координацијата од страна на надлежните институции. Надлежните институции треба да ги применуваат „животните проекти“ кои вклучуваат мерки за заштита на непридружувани деца-странци со цел да им се помогне на истите да остварат пристап до: соодветно сместување, специјализирана поддршка обезбедена од соодветно обучен персонал, назначување посебно обучени старатели и/или законски застапници, јасни и целосни информации за неговата ситуација на

RECOMMENDATIONS

- Migration is a complex phenomenon and regional approach is required to respond to this challenge. Republic of Macedonia is involved in all regional initiatives that deal with this issue, but many other things need to be done in this regard.West Balkan countries need the support of the international community, particularly the support of the European Union in order to enhance their capacities for provision of support to unaccompanied minors foreign nationals.
- There is a need for active participation in the international resolution of the refugee problems and the causes for theirescape from their countries of origin.
- Further cooperation and coordination is required among all involved countries and the responsible institutions working in this area.The responsible institutions need to apply “life projects” which incorporate measures for protection of unaccompanied minors – foreign nationals in order to help them achieve their rights and access to: appropriate housing, specialized support provided from appropriately trained personnel, appointment of specially trained guardians or legal representatives, clear and complete information about the situation of the child in a language understood by the child, basic services, including medical care and education.
- Improvement is needed in the area of enhancement of the administrative capacities, and full compliance of the procedures with the European

јазик кој детето го разбира, основни услуги, вклучително рана медицинска грижа и образование.

- Треба да се работи на административни капацитети, целосно усогласување на процедурите со европските стандарди, за ефикасна и праведна постапка за признавање на азилот и усогласување на нормативни правила за признавање на статусот на бегалец.
- Во согласност со член 22 од Конвенцијата за правата на непридружуваните деца државите треба во соработка со меѓународни и невладини организации кои соработуваат со ОН да помогнат да се пронајдат родителите и други членови на семејството и да добијат информации за нивно спојување, а ако не може да се пронајдат, детето ужива исти права како и секое дете без родителска грижа.
- Стручниот персонал кој работи со непридружувано дете мора да има обуки за меѓународно право.

standards, for efficient and justified procedure for recognition of asylum and compliance of the normative regulations for recognition of the refugee status.

- In compliance with Article 22 of the Convention on the rights of the child, states in cooperation with international and non-governmental organizations that cooperate with UN need to help for restoring links with the parents of the children and other family members and to provide information to enable family reunification, and if parents cannot be found then, it must be ensured that the child enjoys the same rights as any other child without parental care.
- Professional service providers that work with unaccompanied children must be provided with appropriate training on international law.

РЕФЕРЕНЦИИ/REFERENCES

Бошковски Д., Бурагева С. и др. (2010) Непридружувани малолетни лица, меѓународна правна рамка, домашно законодавство и пракса, Меѓународна организација за миграции (ИОМ), Мисија за Скопје.

Фронтекс (2013) Годишна анализа на ризици за западен Балкан за 2013, www.frontex.europa.eu

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), *General comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin,* 1 September 2005, CRC/GC/2005/6, available at: http://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html

Меѓународни инструменти, директиви и препораки:

- Конвенција за правата на детето, ОН 1989
- Факултативен Протокол за правата на детето, вклученоста на децата во воените конфликти, Генерален Секретаријат на ОН, 2000
- Факултативен Протокол за трговија со деца, детска проституција и детска порнографија, Генерален Секретаријат на ОН, 2000
- Конвенција за статусот на бегалците (1951) и нејзиниот Протокол(1967), ОН
- Правила на ОН за заштита на малолетниците лишени од нивната слобода, 1990
- Општ коментар бр.6 на ОН Комитетот за заштита на правата на детето: Третман на непридружувани и разделени деца надвор од нивната земја на потекло, 2005
- Резолуција на ОН бр.20/2005, за правни прашања поврзани со деца жртви на кривични дела и сведоци
- Европска конвенција за човекови права, 1950
- Европска конвенција за заштита од мачење и нечовечко или понижувачко постапување или казнување, 1987
- Европска конвенција за остварување на правата на децата, 1996
- Конвенција на Советот на Европа за активности против трговијата со луѓе, 2005
- Повелба на фундаменталните права на Европската унија, 2000
- Директива на Советот на ЕУ (2008/115/ЕЦ) од 16 декември 2008 за заеднички стандарди и постапки при враќање на државјаните на трети земји кои нелегално престојуваат на територијата на Унијата
- Директива на Советот на ЕУ (2005/85/ЕЦ) од 1 декември 2005 поставувајќи минимум стандарди за постапки во државите-членки за одобрување и одземање на статус на признаен бегалец
- Директива на Советот на ЕУ (2003/86/ЕЦ) од 22 септември 2003 за правото на повторно обединување на семејството

- Директива на Советот на ЕУ (2003/9/ЕЦ) од 27 јануари 2003 поставувајќи минимум стандарди за прием на баратели на азил
- Директива на Советот на ЕУ (2001/55/ЕЦ) од 20 јули 2001 за привремена заштита
- Директива на Советот на ЕУ (2011/55/ЕУ) Стандарди за квалификување на државјани на трети земји или лица без државјанство, како корисници на меѓународна заштита, за единствен статус за бегалци или за лица кои имаат право за заштита како и за содржината на одобрената заштита
- Директива на Советот на ЕУ (2013/32/ЕУ) Заеднички процедури за доделување и одземање на меѓународна заштита
- Директива на Советот на ЕУ (2013/33/ЕУ) Поставување стандарди за прием на апликации за меѓународна помош
- Одлука на Советот (17024/09) од 2 декември 2009, Програма Стокхолм „Отворена и безбедна Европа во служба на заштита на граѓанинот"
- Акционен план за непридружувани малолетни лица (2010–2014); Европска комисија, СЕЦ(2010)534, Брисел, 6 мај 2010
- Резолуција на Советот на ЕУ (97/Ц 221/03) од 26 јуни 1997 за непридружувани малолетни лица кои се државјани на трети земји
- Препорака на Советот на Европа – Рец(2007)9 за животен проект за непридружуваните малолетни мигранти

Домашно законодавство и подзаконски акти:

- Закон за странци, (Службен весник на РМ, бр. 35/2006, 148/2015)
- Закон за азил и привремена заштита, (Службен весник на РМ бр.49/2003,бр 152/2015)
- Закон за семејство, (Службен весник на РМ бр.80/92, бр.150/2015)
- Закон за социјална заштита, (Службен весник на РМ бр. 79/2009 и бр.150/2015)
- Закон за заштита на децата, (Службен весник на РМ бр.23/2013 и бр.150/2015)
- Закон за заштита на сведоците, (Службен весник на РМ, бр.38/2005, и бр.58/2005)
- Закон за општата управна постапка, (Службен весник на РМ, бр.38/2005, бр.110/2008)
- Закон за вработување странци, (Службен весник на РМ, бр. 70/2007; и бр.51/2011)
- Кривичен законик, (Службен весник на РМ, бр. 37/1996, бр.199/2014)
- Правилник за куќниот ред на прифатниот центар за странци, (Службен весник на РМ, бр.6/2007, бр.53/2009)
- Правилник за странците, (Службен весник на РМ, бр.27/2008)
- Одлука за основање на јавна установа за сместување на лица баратели на азил, (Службен весник на РМ, бр.122/2007)
- Стандардни оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, 2008
- Стратегија за интеграција на бегалци и странци во Република Македонија, 2008 – 2015, Министерство за труд и социјална политика

• Стандардни оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, 2015

REFERENCES

Boskovski D, Burageva S. et. al. (2010) Unaccompanied minors, International legal framework, domestic legislation and practice,International Organization for Migration (IOM) Mission Skopje.

Frontex (2014) Annual Analysis of risks for West Balkan for 2013, www.frontex.europa.eu

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 6 (2005): *Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin*, 1 September 2005, CRC/GC/2005/6, available at: http://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html

International instruments, directives and recommendations:
- UN Convention on the Rights of the Child, 1989
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child, The involvement of Children in Armed Conflict, 2000
- Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, 2000
- Convention on Status of Refugees (1951) and its Protocol (1967)
- UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, 1990
- General Comment No. 6 of the UN Committee on the Rights of the Child
- Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, 2005
- UN Convention against Transnational Organized Crime and its Protocols, 2000 Palermo Protocols.
- UN resolution No.20 / 2005 on legal issues related to child victims e and witness of crime
- European Convention on Human Rights 1950
- European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 1987
- European Convention on the Exercise of Children‘s Rights, 1996
- Convention of the Council of Europe on Action against Trafficking in Human Beings, 2005
- Charter of Fundamental Rights of the European Union 2000
- EU Council Directive (2008/115 / EC) of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning third country nationals who are illegally staying on the territory of the Union
- EU Council Directive (2005/85 / EC) from 1 December 2005 setting minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing refugee status
- EU Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the Right to Family Reunification
- EU Council Directive 2003/9/EC of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers
- EU Council Directive (2001/55 / EC) of 20 July 2001 on temporary protection
- EU Council Directive (2011/95? EU) standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted
- EU Council Directive (2013/32 / EU) common procedures for granting and withdrawing international protection
- EU Council Directive (2013/33 / EU) laying down standards for the reception of applicants for international protection
- EU Council Directive (17024/09) from December 2, 2009, the Stockholm Programme „An open and secure Europe serving and protecting the citizen“
- Action Plan on unaccompanied minors (2010-2014); European Commission, SEC (2010) 534, Brussels, May 6, 2010
- EU Council Resolution of 26 June 1997 on unaccompanied minors who are nationals of third

countries (97/C 221/03)
- Recommendation of the Council of Europe - Rec (2007) 9 on life project for unaccompanied underage migrants

National law and regulations:

- Law on Foreigners (Official Gazette of R.Macedonia No. 35/2006, 148/2015)
- Law on Asylum and Temporary Protection, Official Gazette of R.Macedonia (No. 49/2003, No. 152/2015)
- Family Law (Official Gazette of R.Macedonia No.80 / 92, No. 150/2015)
- Law on Social Protection (Official Gazette of R.Macedonia No.79/09 and No. 150/2015)
- Law on Child Protection (Official Gazette of R.Macedonia No. 23/13 and No. 150/15)
- Law on Witness Protection (Official Gazette of R.Macedonia No.38 / 2005 and No.58 / 2005)
- Law on Administrative Procedure (Official Gazette of R.Macedonia No.38 / 2005)
- Law on Employment of Foreigners (Official Gazette of R.Macedonia No. 70/2007, and No.51 / 2011)
- Criminal Code (Official Gazette of R.Macedonia No. 37/96, No.199 / 2014)
- Rulebook on the house rules of the reception center for foreigners (Official Gazette of R.Macedonia, No.6 / 2007, No.53 / 2009)
- Regulations on Foreigners (Official Gazette of R.Macedonia, No.27 / 2008)
- Decision on establishing the public institution for accommodation of persons asylum seekers (Official Gazette of R.Macedonia, No.122 / 2007)
- Standard operating procedures for dealing with victims of human trafficing, the National Commission for Combating Human Trafficking and illegal migration 2008
- Standard operating procedures for dealing with unaccompanied foreign children, the National Commission for Combating Human Trafficking and Illegal Migration, 2015